

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “ความกังวลใจของแม่ต่อการเลี้ยงดูบุตรชายวัยประถมเพื่อมิให้เสี่ยงต่อภาวะรักเพศเดียวกัน” ผู้ศึกษาได้นำ แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์ โดยแบ่งเป็น

1. ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)
2. แนวคิดเกี่ยวกับความกังวลใจ (Anxiety)
3. แนวคิดการกำหนดบทบาทเพศและความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย
4. แนวคิดค่านิยมของสังคมที่มีต่อบทบาทหญิงชาย
5. แนวคิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย
6. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว
7. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน
8. แนวคิดสตรีนิยม
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)

ทฤษฎีนี้อธิบายพฤติกรรมทางสังคมที่บุคคลแสดงต่อกันว่าเป็น การแสดงบทบาทต่อสังคมกำหนด ทำนองเดียวกับการแสดงละครตามบท (Script) “บท” ดังกล่าวก็ตั้งสถานภาพแบบบรรทัดฐานนั่นเอง บุคคลในสังคมมีสถานภาพต่างๆมากมายและถูกคาดหวังจากคนอื่นให้แสดงบทบาทตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ ส่วนบรรทัดฐานหรือความคาดหวังของสังคมก็มีหลายระดับ ตั้งแต่การบังคับให้ต้องกระทำหรือห้ามกระทำ จนถึงการคาดหวังว่าการกระทำหรือไม่ควรกระทำ การแสดงบทบาทหนึ่งๆ อาจไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของคนอื่นได้ทุกฝ่าย นอกจากสถานภาพและบรรทัดฐานแล้วปัจจัยอีกด้านหนึ่งที่มีส่วนกำหนดบทบาทบุคคล คือ ตัวตน (Self) หรือการรับรู้ของบุคคลนั่นเอง บุคคลแต่ละบุคคล อาจมีการรับรู้หรือความเข้าใจในบทบาทของสถานภาพหนึ่งๆ แตกต่างกัน

ดังนั้นบทบาทที่บุคคลแสดงออกจริง(Enacted Role) จึงเป็นผลรวมของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม(Prescribed Role) กับบทบาทตามการรับรู้ของตนเอง(Perceived Role) อย่างไรก็ตามแล้วทฤษฎีบทบาทเน้นความสำคัญของปัจจัยโครงสร้างสังคม(สถานภาพและบรรทัดฐาน) มากกว่าปัจจัยด้านการรับรู้ของตนเอง

นอกจากนี้ทฤษฎีบทบาทเสนอว่าระบบสังคมหนึ่งๆประกอบขึ้นด้วยข่ายของตำแหน่งต่างๆ ที่สัมพันธ์กันโดยบุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งเหล่านั้นเขามีบทบาทแตกต่างกัน ข่ายสังคมส่วนบุคคลประกอบด้วยบทบาทต่างๆ ที่จะต้องกระทำ ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของแต่ละบุคคลรวมทั้งกฎระเบียบสังคม และวัฒนธรรมที่แต่ละสังคมได้กำหนดไว้โดยที่แต่ละบทบาทบุคคลจะเผชิญกับความคาดหวังต่างๆเกี่ยวกับพฤติกรรมที่จะต้องแสดงออก ความคาดหวังเหล่านี้อาจกำหนดจากปทัสถานทางสังคม กลุ่มบุคคลหรือชนชั้นทางสังคม ดังนั้นพฤติกรรมของบุคคลจึงมิได้ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมแต่เพียงอย่างเดียว หากขึ้นอยู่กับความคาดหวังของบุคคลอื่นๆ ที่อยู่ในข่ายสังคมของตนเองอีกด้วย(จ่านง อติวัฒน์สิทธิ์ และ คนอื่น ๆ, 2532, น. 67)

แนวคิดเกี่ยวกับความกังวลใจ(Anxiety)

ความกังวลใจ หมายถึงสภาพทางจิตที่แสดงความไม่สบายใจ อาจจะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ยังไม่ได้เกิดขึ้นหรือว่าเกิดขึ้นแล้ว โดยทั่วไปความไม่สบายใจนี้เกิดขึ้นเพราะบุคคลนึกถึงความล้มเหลว หรือว่าความรู้สึกว่าตนเองถูกคุกคาม อาจจะเกี่ยวกับการที่ยังไม่สามารถจะแก้ปัญหาได้ หรือตัดสินใจในบางเรื่องไม่ได้ และความกังวลใจนี้จะกินระยะเวลาานกว่าความกลัว

ความวิตกกังวล เป็นคำที่ค่อนข้างจะสับสนใจความหมายของมันเองและตามความเข้าใจโดยทั่วไปของเรา เมื่อพูดถึงความวิตกกังวลเป็นสภาพทางจิตหรือไม่หรือว่ามันเป็นปรากฏการณ์ปกติธรรมดาๆ ในพฤติกรรมของมนุษย์ หลายคนให้ความหมายของความวิตกกังวลว่าเป็นความกลัวชนิดหนึ่ง จึงมีการถามกันว่าความวิตกกังวลเป็นความกลัวชนิดใด เป็นสภาพของความกลัวจริงๆ หรือว่าเป็นจินตนาการของความกลัว ต่อแนวทางการประยุกต์ความรู้กับชีวิตประจำวันของท่าน ก็อธิบายว่าความวิตกกังวลเป็นอันตรายต่อชีวิต เพราะกระทบกระเทือนต่อสุขภาพจิตสุขภาพกาย แต่บางคนก็บอกว่าดีเพราะจะทำให้คนเพิ่มความรอบคอบมากขึ้น ถ้าเช่นนั้น ความวิตกกังวลจะเป็นคุณหรือโทษกันแน่

นักจิตวิทยาสนใจศึกษาเรื่องความวิตกกังวลกันมาก จึงมีผู้ให้คำจำกัดความของคำนี้ไว้ต่างๆ กันดังต่อไปนี้ Sigmund Freud ได้อธิบายคำว่า ความวิตกกังวลเป็นผลมาจากความ

ขัดแย้งของพลังจิต โดยจิตของมนุษย์ แบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ id, ego และ superego จิตแต่ละส่วนต่างก็มีหน้าที่เฉพาะของมัน id เป็นแหล่งของพลังงานที่ผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรม superego นั้นเปรียบเทียบกับสภาพภาวะความรู้สึกตัวหรือความรู้ในคุณธรรมอันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ระเบียบของสังคม(Socialization) การอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ การปฏิบัติตามศีลข้อห้ามทางศาสนาและกฎหมายบ้านเมือง ข้อเรียกร้องของ superego มักจะคัดค้านหรือขัดแย้งกับความต้องการของ id อยู่ตลอดเวลา และความไม่สอดคล้องกันระหว่างพลังขับของ id และข้อเรียกร้องจาก superego นี้ทำให้เกิดความวิตกกังวลขึ้นมา

ในส่วนของ ego นั้นคือสภาพที่มนุษย์ยอมรับในความเป็นจริง reality ภาวะที่เราู้ว่าความเป็นจริงขณะนี้เป็นอย่างไร ความขัดแย้งระหว่าง id กับ ego ก็เกิดขึ้นได้ไม่ยากนัก เช่น id คือความต้องการความสุขสบายทางกาย ต้องการอาหารบ่อย ๆ อยากอยู่ในที่ที่ไม่ร้อนเกินไป ไม่เย็นเกินไป อยากได้เสื้อผ้าสวย ๆ อยากไปเที่ยวชมโน่นชมนี้ แต่ในสภาพความจริงที่รับได้ในขณะนี้คือ เรามีรายได้จำกัด ค่อนข้างน้อยถ้าเทียบกับคนอื่น เราต้องทำงานในถิ่นทุรกันดารขาดแคลนอาหาร น้ำ อยู่ในที่ร้อนอบอ้าว ไม่มีสีสันของอารยะธรรม ความขัดแย้งของ id กับ ego ก็เกิดขึ้น ทำให้จิตไม่เป็นสุข มีความวิตกกังวล ในทฤษฎีจิตวิเคราะห์นี้ชี้ให้เห็นว่าความวิตกกังวลเป็นผลมาจากความขัดแย้งของสภาพจิตอาจจะอยู่ใน id ขัดแย้งกับ ego หรือ id ขัดแย้งกับ superego ก็ได้ ส่วน Dollard และคณะ ได้เปลี่ยนแนวทางการอธิบายสาเหตุของการเกิดความวิตกกังวลในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับทัศนของ Freud แทนที่จะอธิบายว่าความวิตกกังวลเป็นผลมาจากความขัดแย้งของพลังจิตอันได้แก่ id กับ ego หรือ id กับ superego นั้นมาว่าความวิตกกังวลเกิดจากการถูกว่าเงื่อนไขให้เกิดการเรียนรู้ ความวิตกกังวลเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ และพฤติกรรม “การรักษาหน้า” ที่ Freud พรรณนาไว้ นั่น แท้ที่จริงแล้วคือ พฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเพราะต้องการหลีกเลี่ยงออกมาจากความเจ็บปวด หรือความวิตกกังวลนั่นเอง

ผลงานของนักทฤษฎีการเรียนรู้นำไปสู่มิติใหม่ของการอธิบายปรากฏการณ์ทางพฤติกรรมมนุษย์ที่เกี่ยวกับความวิตกกังวล และนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากมาย ในการนำแนวคิดเชิงการเรียนรู้ไปอธิบายได้เหมือนกัน ทำให้หลายคนสงสัยว่ามนุษย์ถูกวางเงื่อนไขจากสิ่งเร้านี้เป็นธรรมชาติได้อย่างไร และขณะเดียวกันก็เกิดแนวโน้มที่จะไม่เชื่อแนวการอธิบายว่าในกระบวนการทดลองนั้น ต้องทำการทดลองหลายๆครั้ง แต่ในชีวิตมนุษย์อาจเกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวและประทับใจอยู่เป็นเวลานาน ความกลัว ความวิตกกังวลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วมากเพราะเหตุใด อย่างไรก็ตามทฤษฎีการเรียนรู้ดูเหมือนว่าจะมีภาษีมากในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะในสภาพที่เป็นจริงหลาย ๆ กรณี เช่น ทหารในสนามรบ อาจพัฒนาความวิตกกังวลเพราะกลัวกระสุน

นักจิตวิทยาในกลุ่ม Humanistic และ Existential พิจารณาเห็นว่าความวิตกกังวลเป็นผลมาจากความล้มเหลว ทั้งนี้เพราะนักจิตวิทยาทั้ง 2 กลุ่มนี้มีความเห็นตรงกันว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ มีความพยายามกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จในกิจการทุกอย่าง รวมทั้งในทุกสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน มนุษย์เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อชีวิตของตน โดยเฉพาะนักจิตวิทยาในกลุ่ม Humanistic มีความเห็นว่ามนุษย์จะพยายามทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งความภาคภูมิใจในตนเอง และการที่คนเราจะมีภาคภูมิใจในตนเองได้นั้นจะต้องพิจารณาจากความสำเร็จทั้งหลาย การที่ชีวิตของเราต้องพบอุปสรรค ปัญหาต่างๆ อันนำไปสู่ความล้มเหลว ความล้มเหลวและความผิดหวังจะเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้คนเกิดความวิตกกังวลขึ้นมา แม้แต่ความพยายามที่จะได้รับความสำเร็จก็มักจะถูกครอบงำด้วยความวิตกกังวลว่าจะพ่ายแพ้หรือสมหวัง และสิ่งที่นักจิตวิทยาในกลุ่ม Existential ได้เพิ่มเติมในแนวคิดนี้ก็คือการได้พิจารณาว่าคนเราเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบและเพียรพยายามทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้งังเกิดความภาคภูมิใจในตัว ความเพียรพยายามเหล่านี้เป็นแหล่งที่ทำให้เกิดความวิตกกังวลขึ้นมา(ลิขิต กาญจนภรณ์ 2523, น. 171-175)

ความกังวลใจของแม่ในการศึกษาเรื่องนี้เป็นความกังวลใจของแม่ต่อลูกที่มีแนวโน้มมีภาวะรักเพศเดียวกันโดยเฉพาะเด็กชายในวัยประถม ความกังวลใจของแม่ที่เกิดขึ้นเกิดจากปัจจัยหลายอย่างได้แก่ สรีระของเด็ก หน้าทีของแม่ สังคมคนใกล้ชิด สื่อ และวิธีการลงโทษ

แนวคิดการกำหนดบทบาททางเพศและความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย

ความคิดเรื่องบทบาททางเพศ หมายถึง ทศนคติที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดบรรทัดฐานของพฤติกรรมระหว่างเพศหญิงและเพศชาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าคือทศนคติที่มองว่าบทบาทหรือพฤติกรรมอย่างไรจึงเหมาะสมต่อความเป็นหญิงความเป็นชาย(เดือนเพ็ญ วอนเพียร 2531, น. 9)

การกำหนดบทบาททางเพศ(Gender Role) มีขึ้นตามลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม และบทบาททางเพศที่สังคมกำหนด ส่งผลกระทบต่อสถานภาพของหญิงชายในสังคมนั้น ๆ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย(Gender Relations)มักถูกกำหนดและมีการควบคุมโดยบรรทัดฐานและค่านิยมของแต่ละสังคม ทั้งนี้เพราะเมื่อสังคมกำหนดบทบาทความรับผิดชอบให้หญิงชายแล้ว ทำให้สามารถบอกได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายควรเป็นไปในรูปแบบใด เช่น ในบางสังคมกำหนดให้ชายเป็นผู้นำและหญิงเป็นผู้ตาม ขณะที่บางสังคมอาจมีลักษณะตรงกันข้าม ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับว่า สังคมคาดหวังต่อการ

กำหนดบทบาทนั้น ๆ อย่างไร และเท่าที่ปรากฏในเกือบทุกสังคม ผู้หญิงมักถูกกำหนดให้มีหน้าที่เลี้ยงดูลูกมากกว่าผู้ชาย

Coleman เสนอว่าบทบาททางเพศ ถือได้ว่าเป็นชุดแห่งมาตรฐานพฤติกรรมหรือคำอธิบายในวัฒนธรรมว่า พฤติกรรมอย่างไรที่จะเหมาะสมกับเพศหญิงและเพศชายในบริบททางสังคม บุคคลได้มีการเรียนรู้และยอมรับในคำบอกเล่าให้ปฏิบัติและละเว้นไม่ปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆ ตามที่ระบุไว้ว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับเพศของตน(ภาพลักษณ์เกย์)

บทบาททางเพศและความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากมีปัจจัยเกี่ยวข้องหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยที่กำหนดความไม่เท่าเทียมกันของบทบาททางเพศ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย และค่านิยมของสังคมที่มีต่อหญิงชาย ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น

1. ปัจจัยที่กำหนดความไม่เท่าเทียมกันของบทบาทเพศ และความไม่เท่าเทียมของบทบาทเพศมีผลจากปัจจัยต่อไปนี้ (ภัสสร ลิมานนท์, 2542, น. 3)

ปัจจัยทางธรรมชาติและชีวภาพ พื้นฐานทางธรรมชาติ ด้านสรีระ หรือชีวภาพ เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดความแตกต่างของบทบาทเพศ เช่น กำหนดให้โครงสร้างทางร่างกายของผู้ชายโดยทั่วไปคือ กระดูกและกล้ามเนื้อมีความแข็งแรงกว่าผู้หญิง ขณะที่สภาพร่างกายของผู้หญิงมีความอ่อนแอกว่าและผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติมากกว่า เช่น การมีประจำเดือน การตั้งครรภ์ การคลอดลูก และการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ความแตกต่างด้านสรีระที่ธรรมชาติกำหนดให้นี้ทำให้สังคมต้องจัดสรรและแบ่งบทบาท รวมทั้งกำหนดความรับผิดชอบที่สมมติขึ้น ทำให้ยอมรับกันว่ามีความเหมาะสมกับสรีระของมนุษย์แต่ละเพศ และสังคมก็คาดหวังให้แต่ละเพศประพฤติปฏิบัติตนตามแบบแผนที่สมาชิกในสังคมสร้างขึ้น เช่น แบบแผนพฤติกรรมที่สังคมที่กำหนดว่าผู้หญิงและผู้ชายควรมีกิริยามารยาท หน้าการงานและความรับผิดชอบแบบใด หรือการกำหนดให้ผู้ชายมีบทบาทและกิจกรรมนอกบ้าน เช่น ด้านปกครอง ทำพิธีการทางศาสนา เพราะผู้ชายมีความคล่องตัวกว่า แข็งแรงกว่า แต่ในทางตรงกันข้าม เนื่องจากผู้หญิงต้องมีการมีประจำเดือน ตั้งครรภ์ และเลี้ยงลูก จึงกำหนดให้ผู้หญิงต้องทำหน้าที่ดูแลบ้าน เตรียมอาหาร เลี้ยงดูบุตร และทำงานอยู่ในบ้าน ซึ่งในหลายสังคมมีข้อห้ามมิให้ผู้หญิงมีบทบาททางสังคมหรือร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่สำคัญๆ โดยเฉพาะการมีประจำเดือนกลายเป็นข้อจำกัดทางสภาพร่างกายของผู้หญิงนอกจากนี้ การที่มีความเชื่อที่ว่าผู้หญิงไม่สามารถทำงานหนักได้เท่าผู้ชาย เพราะสภาพทางร่างกายด้อยกว่า กิจกรรมหลายประเภทที่ผู้ชายเป็นผู้ปฏิบัติได้สร้างความเข้าใจ และการยอมรับว่าผู้ชายเท่านั้นที่เป็นตัวแทนของมนุษยชาติ เพราะผู้ชายเป็นผู้สร้างสรรค์ถาวรวัตถุ และวัฒนธรรมด้านเทคโนโลยี

ใหม่ให้แก่สังคม ความเชื่อดังกล่าวนี้ทำให้ผู้ชายไม่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในฐานะผู้ดัดแปลง ธรรมชาติให้กลายเป็นวัฒนธรรม

2. ปัจจัยทางโครงสร้างของครอบครัว โครงสร้างของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการแบ่งงานระหว่างเพศ ซึ่งส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคในสถานภาพของหญิงและชาย ความไม่เท่าเทียมกันนี้ได้กระจายออกไปถึงในสังคม เช่น ในครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขนาดเล็ก ที่มีสมาชิกจำนวนน้อย ที่อาจเป็นช่วงเริ่มต้นของครอบครัว การแบ่งงานและความรับผิดชอบระหว่างสมาชิกในครอบครัวยังไม่เต็มที่นัก หากคนใดคนหนึ่งไม่สามารถทำหน้าที่ของตน สมาชิกคนอื่นในครอบครัวก็สามารถทำหน้าที่แทนได้ เช่น การเจ็บป่วย ซึ่งต่างจากครอบครัวขยายที่มีสมาชิกจำนวนมากและมีหลายช่วงอายุคน เช่น ปู่-ย่า หรือตา-ยาย อาจมีญาติพี่น้องและผู้อาศัยอื่นอยู่ด้วย จึงทำให้การแบ่งงานระหว่างสมาชิกเป็นไปได้สะดวก

3. ปัจจัยทางวัฒนธรรมและบรรทัดฐานทางสังคม เมื่อเยาว์วัยเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายจะถูกปลูกฝังหรืออบรมขัดเกลาให้มีอุปนิสัยที่แตกต่างกัน โดยสมาชิกใหม่ทั้งหญิงและชายต้องยอมรับเจตคติและบทบาทตามที่สังคมกำหนดไว้ เช่น การกำหนดสถานภาพและบทบาท บุคลิกภาพ แบบแผนภาษาพูด รวมทั้งรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยอาศัยพื้นฐานจากเพศที่กำหนดโดยปัจจัยทางธรรมชาติของแต่ละวัฒนธรรม วัฒนธรรมเกี่ยวกับบทบาทเพศอาจจะสับเปลี่ยนกันได้ไปตามความนิยมและกาลเวลาที่เปลี่ยนไป เพราะบทบาทที่กำหนดขึ้นเป็นสิ่งที่ไม่ยั่งยืนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมนี้ ในบางสังคมยังเชื่อว่าร่างกายของผู้ชายประกอบด้วยธาตุความเป็นหญิงและชาย ทำให้โลกของผู้ชายเปิดกว้างและมีอิสระเสรี ขณะที่ในร่างกายของผู้หญิงมีธาตุความเป็นหญิงเพียงอย่างเดียว โลกของผู้หญิงจึงเป็นโลกปิดและมีข้อจำกัด ความเชื่อนี้ทำให้วัฒนธรรมและประเพณีที่สังคมยึดถือในการปฏิบัติต่อหญิงและชายมีความแตกต่างกันออกไป เช่นในประเด็นต่อไปนี้

การอบรมขัดเกลา การอบรมเลี้ยงดูภายในครอบครัว และการอบรมขัดเกลา ให้ความรู้ระเบียบสังคมที่ถ่ายทอดกันมานับชั่วคนได้นั้นถึงฐานะความเป็นผู้นำของชาย และฐานะความเป็นผู้ตามของผู้หญิง หรือเนื่องจากความเชื่อในความบริสุทธิ์และพรหมจรรย์ที่ผู้หญิงต้องรักษาไว้ ตอนแต่งงาน ทำให้เด็กผู้หญิงถูกควบคุมให้อยู่ภายในขอบเขตที่กำหนดไว้ ขณะที่สังคมเปิดโอกาสให้เด็กผู้ชายมีเสรีภาพที่จะออกนอกบ้าน แสวงหาความเป็นผู้นำและความเป็นผู้ชายด้วยตนเอง

ความแตกต่างของพื้นที่กิจกรรม ผู้หญิงมีแวดวงชีวิตที่แคบกว่าผู้ชาย เช่น ในสังคมโบราณหรือสังคมเกษตรกรรมส่วนใหญ่ เด็กผู้หญิงจะถูกผนวกเข้ากับสังคมในแนวดิ่ง (Vertically Integration) โดยผ่านกลุ่มเครือญาติและครอบครัว ในขณะที่เด็กผู้ชายจะขยายแวดวงชีวิตของตนเองไปตามแนวนอน (Horizontally) ในแต่ละสังคมก็มีการจัดกิจกรรมที่บ่งบอกถึง “พื้นที่” หรืออาณาเขตที่ผู้หญิงและผู้ชายจะเข้าไปมีส่วนร่วมได้ ซึ่งกิจกรรมของหญิงและชายมักจะแตกต่างกัน

ภาพที่ 1.1

ความแตกต่างของพื้นที่กิจกรรมของหญิงและชาย

พื้นที่กิจกรรมของชาย	พื้นที่กิจกรรมของหญิง
<ul style="list-style-type: none"> เครือญาติ วงศ์ตระกูล ชุมชน/หมู่บ้าน เศรษฐกิจ ศาสนาและการเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> เพื่อนบ้าน ชุมชน/เครือญาติ

ที่มา : โดยภัตสร ลิมานนท์, 2542, *บทบาทเพศ สถานภาพสตรี กับการพัฒนา*, น. 8.

ความแตกต่างของบทบาท บทบาททางเพศระหว่างหญิงชายที่กำหนดขึ้นในสังคมหลายแห่งมักจะอยู่ในลักษณะตรงกันข้ามกัน ลักษณะที่ตรงกันข้ามนี้บ่งบอกถึงการแบ่งแยกกิจกรรมและหน้าที่ของหญิงและชาย รวมถึงการกำหนดให้ผู้หญิงต้องอยู่ในฐานะที่พึ่งพาผู้ชายซึ่งสามารถจำแนกความแตกต่างของบทบาทหญิงและชาย ได้ดังนี้ (เมทินี พงษ์เวช, 2544, น. 7)

ภาพที่ 1.2

ความแตกต่างของบทบาทหญิงและชาย

บทบาทชาย	บทบาทหญิง
<p><u>บทบาทหลัก</u> คือ หารายได้สำหรับครอบครัว</p> <p>ลักษณะของบทบาทเป็นบาทเดี่ยวและต่อเนื่องเป็นลำดับ</p> <p><u>บทบาทรอง</u>จะทำต่อเมื่อพิจารณาเห็นสมควรจะทำ(ผู้ชายจะรับภาระ/บทบาทในฐานะพ่อ สามี หรือสมาชิกในชุมชนก็ต่อเมื่อไม่มีภาระ ทางด้านการหารายได้)</p>	<p><u>บทบาทหลัก</u> คือ ดูแลความเป็นอยู่ของครอบครัวในฐานะภรรยาและแม่</p> <p>ลักษณะของบทบาทจะเป็นหลายด้านและพร้อม ๆ กันถึงแม้จะมีส่วนในการทำงาน/หารายได้สังคมก็คาดหวังให้ทำหน้าที่แม่และภรรยาไปด้วยโดยไม่ขาดตกบกพร่องซึ่งทำให้เกิดภาระหลายด้านสำหรับผู้หญิง</p>

ที่มา :โดยเมทีนี พงษ์เวช, 2544, *แนวทางการสร้างกระแสความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย*, น. 7.

แนวคิดค่านิยมของสังคมที่มีต่อบทบาทหญิงชาย

การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว ชุมชน และสังคมเป็นธรรมชาติของมนุษย์ในฐานะเป็นสัตว์สังคมโดยถือว่า “ครอบครัว” เป็นสถาบันที่มีความสำคัญมากที่สุด วัฏจักรหรือวงจรชีวิตครอบครัวจึงเกิดขึ้นตามลักษณะสภาพสังคม ค่านิยม วัฒนธรรม และประเพณีของกลุ่มชนต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยมีอิทธิพลต่อการอบรมขัดเกลา

Reiss ได้กล่าวว่ารูปแบบการประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างชาย-หญิง สามี-ภรรยา พ่อ-แม่-ลูก รวมทั้งสมาชิกคนอื่นๆ ของสังคม ส่วนหนึ่งเป็นผลจากค่านิยมที่สังคมมีความคาดหวังต่อผู้หญิงทั้งสิ้นค่านิยมของสังคมที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง คือ ค่านิยมชดกันหรือค่านิยมเชิงซ้อน(Double Standard) ถือเป็นค่านิยมที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาค (วันทนีย์ วาสิกะสิน และสุนีย์ เหมะประสิทธิ์, 2545, น.4) ซึ่งหมายถึง การที่ผู้ชายสามารถประพฤติปฏิบัติอย่างหนึ่งได้โดยไม่ถูกสังคมตำหนิ แต่หากผู้หญิงประพฤติในแบบเดียวกันกลับถูกตำหนิจากสังคม เช่น การนอกใจคู่สมรส การมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส เป็นต้น นอกจากนี้ค่านิยมบางประการที่แสดงถึงความไม่เสมอภาคทางเพศมีความเชื่อมโยงกับค่านิยมที่

ถือชายเป็นใหญ่กว่าหญิง การถือบทบาทพ่อเป็นเรื่องความเป็นใหญ่ เป็นผู้ตัดสินใจในครอบครัว ในฐานะที่เป็นผู้นำและผู้หาเลี้ยงครอบครัว

กล่าวได้ว่า การกำหนดบทบาทเพศและความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายที่มีการถ่ายทอดฝ่ายกระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคมส่วนใหญ่กำหนดให้บทบาทชายและหญิงแตกต่างกัน โดยที่ชายมักได้รับการยกย่องและยอมรับให้อยู่ในฐานะที่เหนือกว่าหญิง ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างหญิงชายจึงเป็นการยืนยันว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีหญิงชายจึงเป็นการยืนยันว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีชายเป็นผู้ครอบครองอำนาจ

ดังนั้น หญิงที่เป็นมารดาจะต้องถ่ายทอดอุดมการณ์ความเป็นชายให้บุตรชายเพื่อให้บุตรชายจะเป็นชายผู้มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหนือผู้หญิง โดยจะยอมไม่ได้หากบุตรชายจะอยู่ในภาวะรักคนเพศเดียวกัน เพราะจะทำให้ผู้หญิงไม่ประสบความสำเร็จในหน้าที่ความเป็นแม่ มารดาจึงจะต้องตระหนักอยู่เสมอในสถานะและบทบาทรวมทั้งสภาพแวดล้อมต่างๆ ในการเลี้ยงดูบุตรชายเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะรักเพศเดียวกัน

แนวคิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย

การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในสังคมต่างๆ ลักษณะที่ปรากฏในเกือบทุกวัฒนธรรมจนอาจเรียกว่าเป็นสากลได้คือการผูกขาดอำนาจทางสังคมของผู้ชาย ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย มีดังนี้ (ปราณี วงษ์เทศ, 2544, น. 5-6)

สถานะของผู้หญิงหลังการแต่งงาน ผู้หญิงย้ายเข้าไปอยู่ในครอบครัวของสามีถึงร้อยละ 75 ของสังคมทั่วโลก มีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่ผู้ชายย้ายเข้าไปอยู่ในครอบครัวของภรรยา จึงมีผลทำให้ผู้หญิงส่วนใหญ่ต้องเป็นฝ่ายปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ และต้องยอมอยู่ภายใต้อำนาจของครอบครัวสามี ทั้งยังต้องแบกรับภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากครอบครัวของผู้ชาย โดยปราศจากญาติพี่น้องดูแล ปลอดภัยในเวลาที่ทุกข์ยากลำบากหรือเกิดปัญหา บางครั้งต้องตัดขาดจากกลุ่มที่สนับสนุน และขาดอำนาจการต่อรองเมื่อเกิดความขัดแย้งในครอบครัว

การสืบสกุลฝ่ายพ่อและการยอมให้ผู้ชายมีคู่สมรสมากกว่าหนึ่งคน จากลักษณะมานุษยวิทยาพบว่า ในสังคมทั่วไปเด็กจะสืบสกุลทางฝ่ายพ่อมากกว่าฝ่ายแม่ถึง 5 เท่า ในสังคมที่ยอมให้มีคู่สมรสมากกว่า 1 คน ก็พบว่าเป็นการยอมให้ผู้ชายประพฤติปฏิบัติได้มากกว่าผู้หญิง โดยเห็นว่าการที่ผู้ชายภรรยาหลายคนเป็นเรื่องธรรมดา และมีสังคมส่วนน้อยที่ยอมให้ผู้หญิงมีสามีหลายคน การแต่งงานระหว่างหญิงชายที่เกิดขึ้นมักเป็นการแลกเปลี่ยนผู้หญิงของกลุ่มผู้ชาย

โดยฝ่ายชายเป็นผู้จ่ายค่าสินสอดให้ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายเจ้าสาวเป็นการตอบแทน แสดงถึงว่าในสังคมลักษณะนี้ผู้หญิงกลายเป็นผู้ถูกกำหนดราคา โดยการให้สินสอดเป็นการแลกเปลี่ยน

การให้ผู้ชายเป็นผู้นำและมีอำนาจในการตัดสินใจ ปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางเพศที่ชัดเจนที่สุดคือการที่ผู้นำส่วนใหญ่ในกลุ่ม ชุมชน หรือสังคมมักเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เช่น หัวหน้ากลุ่ม หัวหน้าหมู่บ้าน หัวหน้าเผ่าหรือผู้นำประเทศ ดังนั้น อำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่จึงตกอยู่ในหมู่ของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

การให้คุณค่าผู้ชายในความเชื่อทางศาสนา ศาสนาและองค์กรทางศาสนา มักผูกขาดและชี้นำโดยผู้ชาย กฎเกณฑ์และข้อห้ามทางศาสนาแสดงให้เห็นว่าความแตกต่างระหว่างเพศ ในบางศาสนามีกฎเกณฑ์ข้อห้ามที่กีดกันผู้หญิงจากการบวช เช่น ในศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกและศาสนาพุทธเถรวาทมีกฎเกณฑ์ข้อห้ามมิให้ผู้หญิงบวชเป็นพระสงฆ์ ในหลายสังคมมองผู้หญิงว่าเป็นเพศที่ไม่สะอาด มีมลทิน ขณะที่บางสังคมให้คุณค่าความเป็นชาย เช่น การให้okus เป็นสัญลักษณ์ของการเจริญพันธุ์และถูกนำไปใช้ในพิธีกรรมที่เร่งเร้าการผลิตทางการเกษตร

ความแตกต่างในการแบ่งงาน จากการศึกษาบทบาททางเพศ มักพบว่าผู้หญิงเป็นฝ่ายทำงานหนักเท่ากับหรือมากกว่าผู้ชาย แต่งานส่วนใหญ่ของผู้หญิงมักเป็นงานบ้าน ขณะที่ผู้ชายเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวจึงยกให้เป็นหัวหน้าครอบครัว ข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณา แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้ชายเป็นฝ่ายผูกขาดอำนาจ และเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นในเกือบทุกสังคมทั่วโลก

ข้อสรุปดังกล่าวเป็นการยืนยันว่า ความไม่เสมอภาคทางเพศมิได้เป็นเพียงความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากความแตกต่างทางธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังเป็นผลจากการกำหนดของสังคมที่ผู้ชายเป็นฝ่ายครอบครองอำนาจ ทั้งในครอบครัวและสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์เพราะครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกที่ทำให้การหล่อหลอม ชัดเจน อบรมสั่งสอนให้แก่สมาชิกและปลูกฝังค่านิยม ความคิด ทักษะคติต่างๆ ตลอดจนการถ่ายทอดลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียมต่างๆ ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ช่วยให้สมาชิกมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของสังคม ในประเด็นเกี่ยวกับครอบครัวนี้มีผู้ให้ความหมายและรายละเอียดไว้หลายประการดังต่อไปนี้

ครอบครัว หมายถึง การที่คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน โดยมีความสัมพันธ์กัน ด้วยการแต่งงาน หรือมีความผูกพันกันทางสายโลหิตหรือด้วยการรับเป็นบุตรบุญธรรมและอาศัย อยู่ภายในครัวเรือนเดียวกันและครอบครัวจะเป็นครอบครัวโดยสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมีลูกเท่านั้น

หน้าที่ของครอบครัว คือ สร้างสรรค์สมาชิกใหม่(Reproduction) เพื่อให้สังคม สามารถดำรงอยู่ได้ หน้าที่ที่มีความสำคัญมาก ถ้าไม่มีการสร้างสมาชิกใหม่สังคมนั้นๆ ก็จะต้องสูญ หายไป การมีสมาชิกใหม่ก็ต้องมีให้สมดุลกับทรัพยากรภายในประเทศ คือไม่มากเกินไปหรือน้อย เกินไป บำบัดความต้องการทางเพศ(Sexual Gratification) ซึ่งจะออกมาในรูปของการสมรสเป็น การลดปัญหาทางเพศบางอย่าง เช่น ช่มชู้ การสมรสจึงเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมที่มีการจัดระเบียบ เพราะการสมรสคือ วิธีหนึ่งที่สังคมเข้ามาควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศแต่อย่างเดียว การเลี้ยงดู ผู้เยาว์ให้เติบโตขึ้นในสังคม(Maintenance of Immature Children or Raising the Young)จะ เห็นได้ว่าไม่มีสถาบันใดทำหน้าที่ดีกว่าสถาบันนี้ เพราะความรักและอบอุ่นเด็กจะหาที่อื่นใด เสมือนครอบครัวนั้นยากมาก

ครอบครัวจึงเลี้ยงดูบุตรตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโตใหญ่ การเลี้ยงดูจากที่อื่นแม้จะ ทำได้ แต่ก็ทำไม่ได้ดีเท่า เพราะอาจจะให้เด็กได้แต่การเลี้ยงดู ทางด้านร่างกาย แต่ทางด้าน จิตใจนั้นทำได้ยากมากโดยให้การขัดเกลาทางสังคม(Socialization) ครอบครัวเป็นแหล่งการอบรม เบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด เพราะครอบครัวช่วยอบรมเด็กให้รู้จักกฎเกณฑ์ ค่านิยม แบบ แผนของความประพฤติ ฯลฯ สอนให้เด็กปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม จึงนับได้ว่าเป็น สถาบันที่ให้การอบรมแก่เด็กตั้งแต่เกิดจนตาย กำหนดสถานภาพ(Social Placement) สถานภาพ กำหนดตำแหน่งที่ครอบครัวให้ทำให้เรารู้ว่าเราเป็นใคร อยู่กับคนกลุ่มไหน นอกจากนี้สถานภาพ ก็เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิดและสถานภาพดังกล่าวอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับสังคมที่บุคคล นั้นเป็นสมาชิกอยู่ ดังนั้นสถานภาพแรกเกิดก็มีส่วนช่วยสร้างความเจริญหรือความล้าหลังกับ บุคคลไม่มากก็น้อย ให้ความรักและความอบอุ่น(Affection) ครอบครัวเป็นแหล่งที่สมาชิกได้รับความ รักและอบอุ่นอย่างบริสุทธิ์ใจ นอกจากนี้ถ้าสมาชิกคนใดผิดหวังไม่ว่าในด้านการงานหรือ ด้านอื่นๆ ครอบครัวจะเป็นแหล่งให้กำลังใจและปลุกปลอบใจเพื่อให้สามารถผ่านอุปสรรคไปได้ (สุพัตรา สุภาพ, 2536, น. 57-59)

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าโดยส่วนใหญ่แล้วเราเชื่อกันว่าครอบครัวเป็นบริบทที่มีความ เกี่ยวข้องกับการขัดเกลาทางสังคมมากที่สุด ในฐานะที่เป็นสถาบันที่มีหน้าที่หลักในการเลี้ยงดูและ พัฒนาเด็กให้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ รวมถึงเป็นบริบทของการขัดเกลาทางสังคมบริบทแรกที่ มนุษย์ส่วนใหญ่ได้รับการขัดเกลา

ซึ่งการเรียนรู้ที่ได้รับจากการขัดเกลาผ่านบริบทครอบครัวที่สำคัญมาก นั่นคือการเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาททางเพศ(Gender role) ซึ่งแยกความแตกต่างระหว่างเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย โดยเฉพาะการใช้พ่อและแม่เป็นต้นแบบให้เด็กได้รับรู้ (ภาพลักษณ์เกย์)

การขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม คือ กระบวนการ(Process) ที่สังคมหรือกลุ่มสั่งสอนโดยตรงหรือโดยอ้อมให้ผู้ที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้และรับเอาระเบียบวิธีกฎเกณฑ์ ความประพฤติ และค่านิยมต่างๆ ที่กลุ่มได้กำหนดไว้เป็นระเบียบของความประพฤติและความสัมพันธ์ของสมาชิกของสังคมนั้น

ความมุ่งหมายของการขัดเกลาทางสังคม โดยทั่วไปมีหลักในจุดมุ่งหมายคล้ายคลึงกัน เช่น เป็นการปลูกฝังระเบียบวินัยขั้นพื้นฐานเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตและกิจกรรมทางสังคมของการอยู่ร่วมกันของกลุ่ม แม้ว่าอาจจะฝืนใจและไม่เต็มใจทำ อย่างเช่นการมีระเบียบวินัย การมีกิจกรรมทางสังคม การปลูกฝังความมุ่งหวังในชีวิตที่กลุ่มยอมรับคือ ความมุ่งหวังที่บุคคลได้รับจากคุณค่าจากสังคม(Social Values) รวมทั้งการกำหนดบทบาทในสังคมและการกำหนดบทบาทและทัศนคติต่างๆ ที่เข้ากับบทบาทนั้นๆ บุคคลจะได้รับการอบรมให้รู้ระเบียบสังคมตั้งแต่วัยต้นของชีวิตในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปเช่น ลักษณะการวางตัวให้มีพฤติกรรมอย่างไรต่างบุคคลอื่นๆ ที่เขามีสัมพันธ์ด้วยและถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะด้วย

การขัดเกลาทางสังคมมีบทบาทต่อคนทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย แต่อัตราการเรียนรู้ในแต่ละช่วงจะไม่เท่ากัน การเรียนรู้ของคนในตอนแรกเด็กๆ จะมีการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว ในระยะแรกคือตั้งแต่เกิดถึง 5 ปีจะสามารถเรียนรู้ชีวิตทางสังคมได้ถึงร้อยละ50ของตลอดชีวิตของบุคคล และยิ่งบุคคลมีอายุมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ก็จะลดน้อยลง องค์การที่มีบทบาทให้การขัดเกลาทางสังคมมี 6 หน่วย คือ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน กลุ่มอาชีพ สื่อมวลชนและองค์กรศาสนา ผลของการขัดเกลาทางสังคมทำให้เกิดลักษณะสำคัญ คือ ความเป็นตัวตน(Self) ความเป็นตัวตนเกิดจากการขัดเกลาทางสังคม เป็นเรื่องที่บุคคลได้ยอมรับเอาค่านิยมของกลุ่มซึ่งเป็นผลจากการที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น และมีการปรับความต้องการ และการกระทำของตนเองให้เข้ากับกลุ่มตามสิทธิและหน้าที่ที่สังคมกำหนดหรือยอมรับ (ปฟ้าณี ฐิติวัฒนา และคนอื่นๆ, 2544, น.84-97)

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน

คนรักเพศเดียวกัน หรือภาษาทางการแพทย์เรียกว่า "รักร่วมเพศ" หมายถึง สภาวะความพึงพอใจทางเพศที่มีต่อบุคคลเพศเดียวกัน เช่น ระหว่างชายกับชายหรือระหว่างหญิงกับหญิง(homosexual) หรือทั้งสองเพศ(bisexual)พบในชายมากกว่าหญิง ทศนคติของคนในสังคมต่อคนรักเพศเดียวกันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากตามยุคสมัย ในปัจจุบันถือว่าเป็นรสนิยมหรือความพึงพอใจส่วนตัวไม่ถือเป็นอาการปกติทางจิตใจโดยมีเอกสารทางวิชาการโดยกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขให้การรับรองเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2545 กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต จากฐานการรับรองขององค์การอนามัยโลก(WHO) การเป็นคนรักเพศเดียวกันจะเป็นปัญหาที่ต่อเมื่อเกิดปัญหาทางสุขภาพจิตจากเหตุอื่นๆ เช่น มีอาการวิตกกังวล ซึมเศร้า เบื่อชีวิต คิดฆ่าตัวตาย เนื่องจากปรับตัวเข้ากับผู้คนหรือหน้าที่การงานไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ในทางการแพทย์ยังมีคำอธิบายส่วนหนึ่งของคนรักเพศเดียวกันก็มีสาเหตุมาจากเรื่องทางกายภาพได้เช่น เกิดจากความผิดปกติของโครโมโซม หรือปัญหาเรื่องฮอร์โมนเพศผิดปกติในระหว่างที่แม่ตั้งครรภ์ ยังไม่พบหลักฐานยืนยันแน่นอน

การบำบัดรักษา โดยทั่วไปคนรักเพศเดียวกันมักมาพบจิตแพทย์เมื่อเกิดปัญหาทางอารมณ์ บุคลิกภาพ สัมพันธภาพกับผู้อื่นและการปรับตัวในสังคม

การรักเพศเดียวกันมีในสังคมมนุษย์มาตั้งแต่ยุคประวัติศาสตร์แรกๆ รูปแบบบางอย่างเกี่ยวกับการดึงดูดทางเพศและความต้องการทางเพศระหว่างผู้ชายด้วยกัน ฝังแน่นมานานแล้ว เป็นการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของบรรทัดฐานสังคมและเริ่มปรากฏร่องรอยเด่นชัดในช่วงอารยธรรมกรีกโบราณ กิจกรรมทางเพศ ความผูกพันระหว่างชายสองคนถือเป็นเรื่องพบเห็นได้ทั่วไปและกระทั่งเป็นที่ยอมรับ จากนั้นแนวโน้มดังกล่าวยังสืบทอดต่อมายังอาณาจักรโรมัน และเมื่อคริสตจักรเรืองอำนาจ การเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกันได้แพร่กระจายขึ้น เกิดการออกกฎหมาย ห้ามแต่งงานระหว่างบุคคลเพศเดียวกันและบทลงโทษสำหรับคนรักเพศเดียวกันคือ การเผาทั้งเป็นต่อหน้าฝูงชน นั้นตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา คนรักเพศเดียวกันจึงต้องหลบอยู่ในมุมมืดจนกระทั่งศตวรรษที่ 19 จึงมีการแพร่หลายอีกครั้ง

การรักเพศเดียวกันในศาสนาอิสลาม ได้รับการต่อต้านว่าเป็นพฤติกรรมที่ผิดธรรมชาติ การร่วมเพศระหว่างชายกับชายไม่สามารถให้กำเนิดบุตรได้ เป็นการผิดต่อศาสนาอิสลาม ศาสนาได้ทำให้เพศหญิงชายมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ความชัดเจนในเพศของตนเป็นคำสอนที่เข้มงวดในศาสนาอิสลาม ท่านศาสดาได้สาปแช่งผู้ชายที่เลียนแบบผู้หญิงและผู้หญิงที่เลียนแบบผู้ชาย

การรักเพศเดียวกันในประเทศไทย ไม่มีความชัดเจนว่าเริ่มต้นเมื่อใด และไม่มีกรบันทึกไว้เป็นหลักฐานอย่างจริงจัง แต่อย่างไรก็ตาม มีความเชื่อว่าน่าจะมีการรับรู้หรือมองเห็นปัญหาของภาวะรักเพศเดียวกันมาตั้งแต่ในอดีต ในทางพุทธศาสนาเมื่อครั้งบรรพกาลก็มีเรื่องที่ถูกเล่าขานเกี่ยวพฤติกรรมรักเพศเดียวกันไว้มากพอควร ในพระไตรปิฎก อันเป็นหลักฐานที่สำคัญที่สุดในพระพุทศาสนา ได้กล่าวในเรื่องของ “กะเทย” หรือ “บันเดาะ” หรือ “บัณเฑาะก์” ซึ่งก็มีความหมายว่าเป็นชายที่ราคาจริต ชอบประพฤตินอกกริตในการเสพกามและยั่วชวนชายอื่นให้ประพฤติดตาม โดยมีบัญญัติข้อบ่งชี้ถึงบุคคลที่ไม่สามารถบวชในพุทธศาสนาไว้ว่า พฤติกรรมรักเพศเดียวกันเป็นสิ่งที่ผิดและไม่ติงามต่อพุทธศาสนา

แนวคิดสตรีนิยม (Feminism)

แนวคิดโดยทั่วไปเชื่อกันว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติซึ่งมีพื้นฐานมาจากฐานคิดเชิงสารัตถะนิยม(Essentialism) ที่ว่า มนุษย์เมื่อเกิดมาแล้วก็จะมีแก่นแกนของความเป็นตัวตนไปตามเพศที่กำหนดโดยธรรมชาติกล่าวคือ เมื่อเกิดมามีเพศเป็นชาย(penis)หรือคนที่เกิดมาเป็นหญิง(clitoris) คนสองเพศที่แตกต่างกันต้องมีลักษณะความเป็นหญิงและความเป็นชาย(Gender)ที่ต่างกันตามเพศด้วย โดยผู้ชายต้องมีลักษณะความเป็นชาย(Masculine) เช่น มีความหนักแน่น เข้มแข็ง ก้าวร้าว มีเหตุผล เป็นผู้นำ เป็นหัวหน้าครอบครัว และผู้หญิงต้องมีลักษณะความเป็นหญิง(Feminine) เช่น อ่อนแอ อ่อนไหว เจ้าอารมณ์ รักสวยรักงาม เป็นผู้ตาม และมีหน้าที่ในการมีลูก และเลี้ยงลูก เป็นต้น โดยเชื่อว่า ลักษณะความเป็นชายหรือความเป็นหญิงเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่เป็ธรรมชาติ ฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่ตายตัวไม่หายไป (วิลาลินี พิพิฑกุล และกิตติกันภัย, 2546, น. 28) อย่างไรก็ตามแนวคิดดังกล่าวถูกตั้งคำถามจากหลายแนวคิดทั้งในกลุ่มที่เชื่อเรื่องแนวคิดเรื่องการประกอบสร้างทางสังคม และรวมถึงกลุ่มสตรีนิยม(feminism)ด้วย ที่มองว่าเรื่องเพศไม่ใช่เรื่องธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นมาจากระบบค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรมต่างๆ ผ่านสถาบันต่างๆ เช่น ครอบครัว โรงเรียน ฯลฯ ผ่านกระบวนการเลี้ยงดู การอบรม สั่งสอน การสร้างกติกาทางสังคมควบคุมหรือบังคับ ทำให้เกิดความคิด ความเชื่อว่สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องธรรมชาติ

ความเป็นชาย ความเป็นหญิงหรือเพศภาวะ(Gender) จึงเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นตามปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม เป็นผลทำให้คนเกิดความคาดหวังต่อความเป็นหญิงหรือความเป็นชายตามเพศ รวมทั้งมีกระบวนการหล่อหลอมให้คนมีลักษณะที่แสดงออกให้เป็นไปตามคาดหวังของสังคมจนกลายเป็นการสร้างบรรทัดฐานของสังคม

หนังสือชื่อ “การเมืองเรื่องเพศ”(Sexual Politics) ของ เคต มิลเลต(Kate Millett)ในปี ค.ศ. 1971 (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 90) กล่าวถึงการต่อสู้ในเชิงโครงสร้างอำนาจที่ครอบคลุมไปถึงการที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง และการควบคุมกตขี้ผู้หญิงให้อยู่ภายใต้ความต้องการของผู้ชายมักเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นในพื้นที่ “ส่วนตัว” หรือใน “ครอบครัว” (พ่อแม่ลูก) เรื่องเหล่านี้ล้วนไม่ใช่เรื่องส่วนตัวแต่เป็นเรื่องของการเมืองที่เกิดในพื้นที่ส่วนตัว(The Personal in The Political)

นักสตรีนิยมแนวสุดขั้ว(Radical feminism) มองว่า หัวใจสำคัญของปิตาธิปไตยในการควบคุมและกตขี้ผู้หญิง คือ การควบคุมเรื่องการสืบพันธุ์และการควบคุมหน้าที่ของผู้หญิงโดยการกำหนดให้ผู้หญิงทำหน้าที่สำคัญ 2 ประการคือหน้าที่ของการเป็นเมียและหน้าที่ของความเป็นแม่

ความเป็นเมีย

คุณค่าของผู้หญิงถูกผูกติดไว้กับความเป็นเมีย คือ การได้แต่งงานหรือมีคู่(เป็นชาย) โดยผู้หญิงมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของสามีทั้งทางเพศ และด้านอื่นๆ เพื่อความพึงพอใจทางสังคมให้กับสามีด้วย ฉะนั้นเมียนอกจากต้องทำหน้าที่ในการสนองตอบทางเพศแล้ว ในความเป็นเมีย ยังต้องเป็นผู้ดูแลทุกๆ คนครอบครัวช่วยเหลือเกื้อกูลสามีได้ ต้องมีลูกและต้องเลี้ยงลูกให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมเพื่อพัฒนาไปสู่การยกระดับคุณค่าของผู้หญิงสู่ความเป็นแม่

ความเป็นแม่

ขณะที่ผู้หญิงเป็นฝ่ายที่ตั้งท้อง และคลอดลูก แต่ภายใต้ระบบปิตาธิปไตย ฝ่ายชายกลายเป็นผู้กำหนดว่า จะต้องการมีลูกหรือไม่ มีกี่คนและมีเมื่อไหร่ โดยมีผู้หญิงที่เป็นแม่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูลูกให้มีลักษณะความเป็นหญิงหรือความเป็นชาย(Gender)ตามเพศกำเนิด ตามความคาดหวังทางสังคมที่กำหนดให้ ความเป็นแม่ได้ถูกสร้างให้เป็นสถาบัน และทำให้เชื่อว่าผู้หญิงทุกคนต้องการเป็นแม่ ผู้หญิงมีสัญชาติญาณของความเป็นแม่ และเด็กต้องการแม่(ทำให้แม่ต้องมีหน้าที่เลี้ยงดู) ซึ่ง แอนเดรียน ริช(Adrienne Rich)นักสตรีนิยมที่ให้ความสนใจในเรื่องของความเป็นแม่ของผู้หญิง เขียนหนังสือชื่อว่า Of Women Born: Motherhood as Experience and Institution ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1976 กล่าวไว้ว่า ความเป็นแม่ไม่ใช่เรื่องธรรมชาติ แต่เป็นความเชื่อที่ถูกสร้างขึ้นในสังคม (กาญจนา แก้วเทพ, 2535, น. 33)และการเลี้ยงดูก็ไม่ใช่ว่าทำตามธรรมชาติ แต่เป็นการกำหนด มอบหมายหน้าที่ และสิ่งที่สำคัญสำหรับหน้าที่ของความเป็นแม่คือแม่ต้องเลี้ยงดูให้มีเพศตรงตามแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้

ปัจจุบัน แม้เราจะเห็นภาพของคนที่มีความหลากหลายทางเพศมีพื้นที่ในสังคม กว้างขวาง มีอิสระที่จะทำตามความต้องการของตัวเอง แต่ในขณะเดียวกันเราก็จะได้เห็นหนังสือ คู่มือ เอกสาร รวมทั้งคอลัมน์ต่างๆ ทั้งในนิตยสารรายเดือน รายปักษ์ คำถามตามคอลัมน์ตอบ ปัญหาในหนังสือพิมพ์ต่างๆ ที่บอกหรือแนะนำถึงวิธีที่จะทำอย่างไรเพื่อให้พ่อแม่สามารถเลี้ยงลูก ให้ถูกเพศหรือตรงกับความเป็นเพศสรีระ (Sex) ของลูกตัวเองได้

สิ่งต่างๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความวิตกกังวลของสังคม ที่มีต่อวิถีทางเพศของ มนุษย์ โดยเฉพาะวิถีชีวิตทางเพศในแบบที่ไม่ตรงกับเพศสรีระของตัวเอง หลายครั้งที่อาการนี้ถูก มองว่าเป็นปัญหา เช่น การที่พ่อแม่เห็นลูกชายแอบหยิบเครื่องสำอางของแม่ขึ้นมาลองแต่งหน้า หรือเห็นลูกชายมีท่ากรีดกรายมากเกินไป ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนสร้างความกังวลใจให้กับผู้ เป็นแม่ไม่มากนักน้อย

คงปฏิเสธไม่ได้ว่า พ่อแม่ ย่อมมีความหวังดีและห่วงใยต่อลูกของตน โดยเฉพาะวิตก กังวลว่าถ้าหากลูกของตัวเองมีบุคลิกและรสนิยมทางเพศที่ไม่ตรงกับเพศที่มีมาแต่กำเนิด จะอยู่ใน สังคมอย่างมีความสุขไม่ได้ เพราะสังคมยังมีทัศนคติที่กีดกันและดูแคลนคนกลุ่มนี้อยู่ แต่หาก มองให้ดีเราจะพบว่าความหวังดี และห่วงใยเหล่านี้อาจจะแฝงมาด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ ซ่อนเร้นอยู่และที่สำคัญคือเป็นอำนาจที่แฝงมาอย่างแนบเนียนในนามของความหวังดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูของพ่อแม่ และการรักเพศเดียวกัน ผู้ศึกษาได้ รวบรวมงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในการศึกษา ซึ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น เมื่อทบทวน ย้อนหลังไป 10 ปี คือ ในช่วงปี พ.ศ.2540 จนถึงปัจจุบัน ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาและรวบรวมได้ ดังนี้ คือ

การยอมรับความสัมพันธ์ของรักเพศเดียวกัน

ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา แนวโน้มของเด็กที่เปิดเผยว่าเป็นคนรักเพศเดียวกันมีมากขึ้น หน่วย งานด้านสุขภาพจิตของประเทศไทยใช้เวลาในการทบทวนแนวทางขององค์การอนามัยโลก และองค์ความรู้เกี่ยวกับรักเพศเดียวกัน ในที่สุดกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขจึงได้ตัดสินใจ ออกหนังสือรับรองทางวิชาการ ลงวันที่ 29 มกราคม 2545 รับรองว่าความสัมพันธ์แบบรักเพศ เดียวกันไม่ถือว่าเป็นความผิดปกติทางจิตหรือป่วยเป็นโรคแต่อย่างใด

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะการเป็นรักเพศเดียวกัน

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ในสังกัดกรุงเทพมหานคร” ของ จิราพร อรุณพูลทรัพย์ (2541) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยการอบรมเลี้ยงดู การจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียน โดยผ่านแนวคิดเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัว พบว่า การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีความสำคัญมากต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของลูกเท่าๆกันไม่ว่าจะเป็นวิธีการที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อเด็กโดยผ่านทางบุคลิกลักษณะของเด็ก ตั้งแต่ทัศนคติ ความคิด ทักษะความชำนาญล้วนผ่านกระบวนการถ่ายทอดมาจากพ่อแม่หรือสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น

การศึกษาเรื่อง “การแสดงบทบาทของบิดาในการมีส่วนร่วมลดพฤติกรรมก้าวร้าวของบุตร” ของ กรณิศนันท์ วิลาวัลย์ (2546) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องการรับรู้บทบาทในการเป็นบิดาและการแสดงบทบาทของผู้เป็นบิดา การปฏิบัติของบิดาต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของบุตร รวมทั้งศึกษาแนวทางการแก้ไขพฤติกรรมก้าวร้าวของบุตรในทัศนะของบิดาพบว่าในภาพรวมบิดามีการรับรู้ถึงบทบาทของการเป็นบิดาอยู่ค่อนข้างมาก ทั้งทางด้านการหาเลี้ยงครอบครัว การเป็นแบบอย่างทางสังคม สำหรับในเรื่องการมีพฤติกรรมก้าวร้าวของบุตร บิดามีความรู้สึกอย่างมากต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของบุตรอีกทั้งยังตระหนักถึงพฤติกรรมดังกล่าว ส่วนในการแก้ไขปัญหาพบว่าบิดายังไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมสักเท่าใดนัก นอกจากนี้จากผลการศึกษาพบว่า บิดาส່วนใหญ่ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขพฤติกรรมก้าวร้าวของบุตรว่า ควรมีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว และให้ความอบอุ่นแก่บุตรมากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดพฤติกรรมก้าวร้าวของบุตรได้

ภาพลักษณ์ของคนในสังคมที่มีต่อคนรักเพศเดียวกัน

การศึกษาเรื่อง “ภาพลักษณ์เกย์ในสายตานักศึกษาเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร” ของ รอมพล สายอรุณ (2541) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบถึงภาพลักษณ์ของเกย์ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของเกย์และการยอมรับเกย์พบว่า ปัจจัยหลายอย่างที่น่าจะมีผลต่อภาพลักษณ์ของนักศึกษาอยู่ 11 ปัจจัย คือ ความคิดเรื่องบทบาททางเพศว่าเกย์ต้องการมีเพศสัมพันธ์กับเด็กและเป็นพวกวิตถารและในเรื่องการแบ่งงานในครอบครัวของเกย์พบว่าเป็นการมองภาพลักษณ์ของเกย์ที่มีความต้องการทางเพศสูงและเป็นผู้แพร่เชื้อเอดส์ ภาพลักษณ์ของ

พ่อแม่มองเพียงภาพลักษณ์ของเกย์เชิงเพศสัมพันธ์ ปัจจุบันเกี่ยวกับประเภทของโรงเรียนที่จบในชั้นมัธยมมีเพียงมิติเดียวคือมิติเชิงนามธรรม ภาพลักษณ์เกย์ของครูที่ชอบความถี่ในการพูดคุยกับเกย์ ความสนิทสนมกับเกย์ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และภาพลักษณ์เกย์ของเพื่อนสนิทปรากฏว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการยอมรับให้ประกอบอาชีพ ส่วนประเด็นการยอมรับเป็นเพื่อน และการยอมรับเป็นญาติมีความสัมพันธ์กับมิติภาพลักษณ์เกย์ในภายนอกเท่านั้น

การศึกษาเรื่อง “เกย์ กระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตทางเพศ” ของ บุรินทร์ นาคสิงห์ (2547) มีวัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจถึงแบบแผน ที่บุคคลดำเนินไปสู่การยอมรับเอาความหมายของการเป็นเกย์ให้กับเอกลักษณ์แห่งตน(การเป็นเกย์)ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีการพัฒนาการเป็นเกย์เป็นขั้นเป็นตอนต่อเนื่อง และจำเป็นที่ต้องผ่านเงื่อนไขสำคัญอันมีอิทธิพลต่อการได้มาซึ่งเอกลักษณ์นั้นตลอดจนศึกษาถึงความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการพัฒนาในด้านเอกลักษณ์กับการใช้ชีวิตทางเพศภายใต้โลกของเกย์ พบว่า กระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์เกย์จะต้องผ่าน 3 ขั้นตอนที่ต่อเนื่อง คือขั้นตอนแรกของการพัฒนาเอกลักษณ์ คือการเกิดความรู้สึกแตกต่างจากผู้อื่นพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างจะแตกต่างจากเด็กผู้ชายคนอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน ทั้งการเล่นหรือการรวมกลุ่มซึ่งไม่ชอบรวมกลุ่มกับเด็กผู้ชาย ขั้นตอนที่สอง คือสงสัย หรือคิดว่าตนเอง “อาจจะ” เป็นคนที่รักเพศเดียวกัน จากประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่างได้ผ่านการขัดเกลาทางสังคม และได้รู้ว่าการรักเพศเดียวกันขัดต่อคาดหวังทางสังคม และได้ค้นพบว่ายังมีคำอื่นที่เหมาะสม กับเอกลักษณ์ของเขามากกว่าคำว่ากะเทยซึ่งคำนั้น ก็คือ “เกย์” และขั้นตอนสุดท้ายคือการยอมรับเอกลักษณ์เกย์เป็นเอกลักษณ์แห่งตนแล้ว พวกเขาที่มีแนวโน้มแสดงออกหรือทำการเปิดเผยตัวต่อผู้อื่นให้รับรู้ สิ่งที่เขาเป็นแต่อาจจะไม่ได้เกิดขึ้นกับทุกคน